

RENAȘTEREA

ORGANUL OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMANE
A VADULUI, FELEACULUI, GEOAGIULUI ȘI CLUJULUI

Redacția și Administrația:
CLUJ.
Strada Iuliu Maniu Nr. 36

APARE ODATA PE SAPTĂMÂNA
Abonament: 150 Lei la an.

Redactor responsabil:
Dr. SEBASTIAN STANCA
Telefon 13-74

Episcopia Vadului

După bătălia dela Baia (la 1467) în care Stefan cel Mare învinge pe regele Matia, fiind și el amenințat de primejdia turcilor, cere dela regele învins o cetate unde să se adăpostească în caz că turcii l-ar sili să fugă. Matia îi dă cetățile Ciceu și Cetatea de baltă la 1475.

Cetatea Ciceului stăpânea 60 sate românești. Pe seama acestora înființează Stefan cel Mare o episcopie la Vad zidind aici cu meșteri dela Bistrița o mănăstire cu o frumoasă biserică în stil gotic și după tipul bisericilor zidite de el în Moldova. Aci așează Stefan și un episcop înzestrând mănăstirea cu proprietăți însemnate: moară, păduri, câmpie, heleștec și vite.

Episcopia a fost recunoscută și de regele Ungariei Matia și cu încetul și-a întins jurisdicțiunea bisericească tot mai departe, peste ținutul Bistriței cu 50 sate românești și cetatea Unguraș cu 24 sate.

Cel dintâi episcop pe care îl cunoaștem este Ilarion pomenit la 1523. El intervine la orașul Bistrița ca să-i îngăduie clădirea din nou a mănăstirii „pe locul unde mai fusese o mănăstire ca aceea”, în care călugării trăiau în pădure „departe de fumul orașelor”. Magistratul săsesc îi dă concesiune să zidească mănăstirea fixându-i locul între satul Hărdău și Telciu lângă apa Bercheșului.

Urmașul lui Ilarion e Varlaam la 1527 căruia îi dăruiește Petru Rareș o năbederniță care s'a păstrat la metropolia Blajului până la 1848, iar mănăstirii îi dăruiește o moară în Cățcău și satele Bogata română și Bogata ungurească.

Al treilea episcop este Atanasie dela 1529. El a fost egumen la mănăstirea Putna, căreia îi face o dănie de 200 galbeni pentru pomenirea sufletului său în acest lăcaș, unde își făcuse ucenicia. Atanasie se vede să fi fost un om cu o cultură mai avansată. El a fost întrebuit

în repețite rânduri de Petru Rareș pentru misiuni politice. A fost șef militar care a condus armata lui Petru Rareș contra orașului Bistrița, cu care încheie armistițiu. Atanasie are relații strânse cu boerii moldoveni și cu toate că la 1538 a făcut un complot în contra lui Petru Rareș, prin istețimea și diplomația sa a știut să se mențină în scaunul episcopesc al Vadului până la 1546.

În anul acesta trimite Rareș ca episcop la Vad pe Tarasie cu scrisoare către Bistriteni, „mai mare peste toți popii din ținutul vostru precum au fost și alții mai înainte”.

Lui îi urmează la 1550 în scaunul episcopesc Gheorghe, care se intitulază Gheorghe de Rhew (Vad). Pe acesta îl trimite Ilie Vodă, fiul lui Petru Rareș cu scrisoare către Bistriteni în care cere ca poporul din acest ținut să fie îndrumat să-i dea venitele episcopesci și să asculte de dânsul.

Cu acest episcop să încheie seria primă a vlădicilor dela Vad. În vremea aceasta dănuiesc luptele înverșunate dintre Izabella și Ferdinand. Aceștia pe deoparte, iar pe de alta propaganda calvinismului suprimă episcopia Vadului, care nu se mai bucura de ocrotirea domnilor Moldovei, căci aceștia perduseră stăpânirea asupra ținuturilor din Ardeal.

Jurisdicțiunea episcopilor dela Vad s'a întins deci peste un ținut destul de mare, aproape cât dieceza de azi a Gherlei. De sigur însă că având acești episcopi într-o vreme o situație destul de respectabilă, la ei vor fi venit preoți și credincioși și din alte părți mai depărtate, unii ca să primească hirotonirea, iar alții mângăierea creștinească.

Dela 1566 până la 1574 scaunul episcopesc al Vadului rămâne vacant. După moartea lui Ion Sigismund Zapolya, care acaparase venitele episcopesci pe seama calvinilor, situația episcopiei se schimbă. Principele Stefan Bathory e

mai tolerant față de biserica noastră. El dă permisiune în 1571 călugărului Eftimie, om cu învățătură și cu viață cuvioasă, egumen dela mănăstirea Neamțului, ca să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu la poporul românesc „pretutindeni în țara Ardealului și părțile ungu-rești”. El avea atribuții de metropolit recunoscut și recomandat de Stefan Bathory. La 1574 Eftimie se retrage de bună voie și trece la Roman, unde protectorul său Ion Vodă cel cumplit îl așează episcop, în locul lui Gheorghe cel caracterizat de Ion Vodă. După 4 luni Ion Vodă moare și Eftimie vine iar în Ardeal, unde Báthory pusese metropolit pe Cristofor. Atunci Eftimie în Iunie 1574 rămâne episcop la Vad. Cu el se începe a doua serie a acestor vlădici. Jurisdicțiunea lui se restrânge însă la comitatele Turda, Cluj, Dobâca și Solnocul din launtru. Moare la 1576 și locul lui îl ocupă episcopul Spiridon, venit tot din Moldova. El era un om „împodobit cu viață și moravuri curate, evlavios și erudit în religiuinea sa”. Sigismund Báthory îi întinde jurisdicțiunea la 1585 peste comitatele Crasna și Solnocul-de-mijloc. El stăpânește scaunul dela Vad până la 1599.

În anul acesta aflăm episcop la Vad pe Ion Cernea, episcop sârbesc „al unor biscrici românești și egumen al mănăstirii Preacuratei Fecioare Maria la Vad”. Nu este eschis că acest episcop să fi fost numit la Vad de Mihai Viteazul. Ion Cernea moare în Ianuarie 1605 la așediul cetății Sătmarului.

După el urmează în scaun episcopul Spiridon, poate tot Spiridon de mai sus. El primește dela Stefan Bocskay și dreptul de superintendent suprem peste toate bisericile românești din Ardeal și părțile ungu-rești, atribuție recunoscută și de Sigismund Rákoczy la 1607. Gavril Báthory la 1608 nu-l mai întărește în funcțiunea aceasta, ci numai ca episcop al Vadului, cu ținuturile dependente de această episcopie, la care mai adaugă și Maramurășul. Spiridon stăpânește episcopia până la 1614.

Lui îi urmează Teofil venit din mănăstirea Prislopului și numit episcop la Vad în 1615 de principele Gavril Bethlen. E om învățat și cu viață cucernică. Înaintea fusese predicator al bisericii din Bălgrad. Pe lângă ținuturile de până aci mai primește și comitatul Bihor și districtele Bistrița și Gurghiu. Până când a durat păstorirea lui Teofil nu se știe.

Urmașul lui e un Augustin, călugăr din mănă-

stirea Vadului, care mai primește sub jurisdicțiunea sa și districtul Cetății-de-peatră. În curând însă se retrage și trece în Moldova.

Un document din 1619 amintește ca episcop în viață pe Spiridon. Probabil că au fost doi episcopi cu acelaș nume, a căror păstorire însă încă nu e clarificată.

La 1623 ajunge episcop Eftimie al doilea, care mai primește dela principele Gavril Bethlen și comitatele Turda și Sătmar. Eftimie se pare să fi fost ultimul episcop al Vadului și e probabil că atribuțiile lui au trecut asupra metropolitului dela Bălgrad, deoarece scaunul episcopesc dela Vad nu se mai întregesc. În schimb însă Ghenadie al doilea se întitulează la 1628 „Mitropolit în scaunul Bălgradului, al Vadului și Oradiei-mari și al Sătmarului și a toată țara Ardealului și celelalte”.

Cu acesta se încheie a doua serie de episcopi dela Vad și episcopia se poate considera la 1628 definitiv apusă.

Pornirile dușmănoase ale curentului de calvinizare precum și acțiunea staturilor ardelenice de a sugruma sufletul poporului românesc și a șterge acest neam de pe suprafața pământului, au dat lovitura de moarte și acestei episcopii, pe care actele de volnicie ale stăpânirii au desființat-o cu totul. Amintirea ei au păstrat-o numai foile vestede ale hrisoavelor și titulatura vlădicilor ardeleni până azi.

(Din „Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Ardeal” de Stefan Metcș vol. I. Arad 1918).

Reînvierea episcopiei Vadului

Când fericitul metropolit Andrei Șaguna a luat în mână toiagul de păstorire al bisericii ortodoxe din Transilvania, Banat și părțile ungu-rene, a înțeles că organizația bisericii așa cum era atunci nu poate funcționa cu destulă putere de validitate. În cursul vremii viața bisericii se centralizase mai mult în jurul centrului vlădicesc într-o rază de lumină prea îngustă, iar părțile marginase cucât erau mai departe de vlădicie, erau mai părăginite și energia de viață a bisericii tot mai slabă. Un singur arhiereu nu putea face față tuturor nevoilor dintr-o eparhie cu întindere uriașă. Părțile marginase și mai ales partea nordică a arhiedecezei erau copilul mașter al bisericii. În aceste părți a putut lucra proselitismul în dragă voie, nesinchisit de

nirănea, făcând mari ravagii în sânul bisericii noastre.

Situația în care se găsea biserica ortodoxă cu cele două episcopii dela Sibiu și Arad, și și acestea atârnaătoare de Sârbii dela Carloviț, nu putea mulțumi pe arhierul dornic să-și ridice biserica din umilința, în care o robise cărmuirea vremilor trecute, la o viață nouă și viie. În sufletul lui se zămislește dorința de a reinvia barem unele din vechile episcopii ale Românilor ortodocși din această țară. Și plănuiește pe lângă desbărarea de jugul Sârbilor ridicarea unor episcopii noi în Caransebes, Timișoara, Oradea-Mare și reinvierea episcopiei Vadului și Feleacului cu centru în Cluj.

Convins de importanța episcopiei din părțile nordice ale Ardealului, Șaguna face propunere concretă cancelariei aulice în 8 Iulie 1863 pentru înființarea episcopiei din Cluj, care să cuprindă vechiul teritor al episcopilor dela Vad, Feleac și Geoagiul-de-sus. Propunerea însă nu s'a realizat.

Chestiunea a fost apoi debătută în toate congresele naționale bisericești dela 1868 până la 1914.

Cu izbucnirea războiului din 1914 chestia înființării episcopiei Cluj ajunge la un punct mort.

Când mila Domnului a revărsat asupra poporului nostru razele unirii naționale în anul 1918, înlăturând norii de plumb și jugul dominației străine, a sosit și pentru episcopia noastră ziua doritei întrupări.

Acesorul consistorial Nicolae Ivan prezintă în ședința din 16 Februarie 1919 a consistorului arhidiecezan din Sibiu o adresă în care accentuând faptul că a sosit momentul pentru înfăptuirea concluzelor congresului propune, ca V. Consistoriu să facă de urgență pașii necesari la Consiliul Dirigent pentru înființarea episcopiei Clujului.

Din acest moment cauza acestei episcopii începe să se agite cu un interes deosebit. Sinodul arhidiecezan din 1919 decide înființarea episcopiei și încredințează cu organizarea ei pe acesorul Nicolae Ivan. Causa episcopiei fiind acum depusă în mâna cea mai competentă, merge repede spre înfăptuire. Ca prin farmec se încheagă rosturile episcopiei celei noi și la stăruințele neobosite ale conducătorului eparhiei, acum P. C. S. arhimandrit Nicolae, Monitorul oficial publică în 18 Iulie 1921 decretul regal No. 3235 prin care s'a promulgat legea reînfiin-

țării episcopiei cu numele „Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului”.

Una dintre preocupările principale ale P. S. Sale Nicolae Ivan, întronat în scaunul de episcop în 6 Decembrie 1921 a fost și ridicarea unei biserici în Vad la vatra vechii episcopii, ca un prinos de pioasă pomenire a vlădicilor de pe vremuri și ca un simbol de învoire a duhului ortodox creștin sădit în acest loc de marce citor, care a fost Steian cel Mare și sfânt.

Și după o trudă și osteneală de trei ani, în luptă cu multele greutăți, P. S. Sa și cu noi împreună, a avut bucuria să vadă noul Sion terminat și dat destinației sale, cu solemnitatea și importanța cuvenită, în ziua de 20 Sept. a. c.

Cu P. S. Sa episcopul nostru Nicolae se începe deci seria a treia a episcopilor reînvierei episcopiei a Vadului.

Sfințirea bisericii din Vad

Sâmbătă în 19 Sept. cu trenul dela 3 ore d. m. a plecat P. S. S. episcopul nostru Nicolae ca să săvârșească actul măreț al sfințirii bisericii celei noi din Vad, însoțit fiind de asesorii Dr. Seb. Stanca și Andrei Ludu, protop. Nic. Vasiiu, directorul Nic. Bogdan, profesorul Ion Oțoiu, dl Teodor Mihali, diaconul A. Todoruț și de corul episcopiei.

La intrarea trenului în gara din *Gherla* o mulțime de oameni ne-au întâmpinat cu urale. Toate autoritățile civile și militare și popor mult din *Gherla* în frunte cu clerul bisericii noastre așteptau pe peronul gării pe iubitul arhieru. La oprirea trenului preotul profesor Publiu Cotuț bineventează în cuvinte calde pe P. S. Sa, asemenea rostește cuvinte de înaltă apreciere și respect și primarul orașului *Gherla*, dl Micșa. P. S. Sa le răspunde amândurora cu blândețea sa arhierască accentuând că drumul ce-l face este reclamat de necesitatea imperativă care chiamă biserica noastră la întronarea în drepturile sale răpitate atâtea sute de ani. Invită pe toți cetățenii la bună înțelegere și la muncă frățească pentru binele patriei. Două copile drăguțe îmbrăcate în costume naționale oferă P. S. Sale două buchete frumoase de flori.

Între uralele multimii plecăm mai departe.

Gara *Dejului* e înțesată de lume. Toate autoritățile civile și militare, toată intelectualitatea domni și doamne și poporul din *Dej* precum

și preoțimea tractului în corpore, au ținut să întâmpine pe P. S. Sa cu dragostea și respectul cuvenit.

Vorbește protopopul Teodor Herman saluându-l în numele tractului pe P. S. Sa, iar primarul orașului Dr. Cornel Pop ne binevestește în numele orașului și a populației din Dej.

Răspunde emoționat P. S. Sa arătând că vine în mijlocul credincioșilor săi în numele evangheliei și a crucii lui Hristos, ca să propovăduiască dragostea frățască între toți cetățenii patriei. Mulțumește tuturor pentru frumoasa manifestație.

Un conduct impunător de 25 trăsuri se alcătuiește apoi, în frunte o trăsură împodobită cu flori și trasă de patru cai albi, în care ia loc P. S. Sa cu protopopul T. Herman. Convoitul trece dealungul orașului care este pavozat cu drapele și se oprește la biserica noastră ortodoxă. Părintele protopop Herman săvârșește un scurt serviciu divin după care P. S. Sa rostește, în fața bisericii pline de ascultători, o frumoasă cuvântare, în care scoate în relief greutățile cu cari a trebuit să lupte biserica și neamul în trecut și accentuează învățămintele, de care trebuie să fim călăuziți cu toții în viitor pentru binele obștesc al poporului nostru. Tenelia fericirii noastre nu poate fi alta decât credința în Dumnezeu, bazată pe tradițiile neamului, munca cinstită și respectul reciproc.

Oaspeții au fost apoi încartiruiți la frunțașii din Dej, iar seara întruniți la masa ospitală și bogată a fostului prefect dl Dr. Ion Prodan, deputat al sinodului nostru eparhial și membru de frunte al bisericii noastre din acest ținut.

Duminecă dimineața s'a organizat un nou convoi de 17 trăsuri, care a plecat în frunte cu P. S. Sa spre Vad. O vreme splendidă ne-a favorizat dând întregii festivități o solemnitate impunătoare.

La marginea comunei *Urisul-de-jos* ne așteaptă în pragul unei frumoase porți triumfale împodobită cu flori, verdeață și drapele, poporul comunei în haine de sărbătoare cu reprezentanții administrației din această plasă. Primpretorele Bărbosu binevestește pe P. S. Sa, căruia P. S. Sa îi răspunde mulțumind pentru frumoasa întâmpinare și îndemnând poporul la alipire față de sîta bisericii și credința mostenită dela strămoși.

Tot aceiași primire entuziastă ni-s'a făcut în comuna *Căsei* unde în fața porții triumfale și a

poporului adunat rosteste cuvinte de bineventare preotul gr.-cat. Gavril Marțian. P. S. Sa răspunde mulțumind pentru manifestația de stimă și respect din partea populației.

Deosebit de călduroasă primire ni s'a făcut în frunțașii comunei *Cătcău* unde P. S. Sa a fost întâmpinat de preotul Ion Pasca și preotul reform. Iuliu Kovács în fruntea credincioșilor lor.

După o scurtă pauză la malul Someșului, pe care îl trecem pe un pod plutitor, intrăm în hotarul Vadului. La marginea comunei ne întâmpină preotul gr.-cat. Mureșan în fruntea credincioșilor lui împreună cu reprezentanța comunală cu notariul. În sat e o curățenie exemplară, străzile îmbrăcate cu verdeață, iar la biserica cea nouă ne așteaptă o lume imensă venită din toate satele din jur.

Preoții noștri îmbrăcați în odăjdii ne întâmpină cu crucea și evanghelia, clopotele vestesc cu glas de bucurie sosirea mult doritului arhiereu, iar muzica militară a regimentului Dej întonează un imn religios. Preotul locului Gavril Mureșan binevestește pe P. S. Sa, care adânc impresionat arată poporului însemnătatea istorică a acestui moment, în care P. S. Sa a venit ca, după un răstimp de 300 de ani, să refacă din nou legătura cu vîlădicii de pie memorie de pe vremuri dela vatra eparhiei Vadului.

În uralele mulțimii P. S. Sa descinde la casa învățătorului Enghis. Aici se formează procesiune care conduce pe P. S. Sa, îmbrăcat în odăjdiile de praznic, până la biserică. Se începe serviciul divin cu sfințirea apei, după care încunjurăm biserica în sunetul clopotelor și cântecelor corului episcopiei, iar P. S. Sa stropeste biserica cu apă sfințită și o unge cu mir. Întrăm în biserică cu ceremonialul prescris și după ce P. S. Sa săvârșește și aci tîrnosirea prescrisă se începe serviciul divin al liturghiei, la care ceremoniază asesorii Dr. Seb. Stanca și Andrei Ludu, protopopii Teodor Herman, Zaharie Manu, Nicolae Vasîu, adm. Alexe Latiș, preoții Gregorie Lador, Ion Gorun, Isidor Sevan, Gavril Micu, Andrei Giurgiuca, Teodor Purdean, Petru Filip, Petru Cadar, Andrei Straja, Gheorghe Micu.

Răspunsurile liturgice le-a dat corul episcopiei sub conducerea prof. Sava Golumba.

În decursul liturghiei P. S. Sa a hirotonit întru preot pe candidatul Ion Roșca pentru parohia Sebeșul-mare, iar întru diacon pe Ion Dădârlat, candidat de preot pentru parohia Răcătau.

În cursul serviciului divin au sosit cu automo-

lilele: dl Ministru de culte Al. Lapedatu, prof. Dr. Ion Lupas cu doamna, dl Teodor Mihali cu doamna, dnii generali Anastasiu și Constantinescu cu doamnele, dl avocat Dr. Teodor Popescu cu doamna, domnii: Dr. Silviu dragomir, prof. univ., Dr. Alexandru Dragomir avocat, prof. univ. Călugăreanu, Dr. Gavril Buzura notar public în Lapuș, Dr. L. Gherman și Ionel Comsa directori de bancă, deputatul Dr. Aurel Milea, prof. G. Martinovici, deputatul Dr. Petru Metes, dir. arhivelor Stefan Metes, primnotarul Clujului Dr. Nicolae Cărpinisă, generalul Gorsky din garnizoana Dej, pictorul Cabadaieff din Baia-mare, care a pictat iconostasul biserici și o mulțime de preoți, învățători, intelectuali și popor din tractul Dej și al Lăpușului.

La sfârșitul liturghiei P. S. Sa rostește în fața bisericii arhiplina o cuvântare înălțătoare, mănecând dela cuvintele prorocului Solomon: „Să fie ochii tăi pururea deschiși și urechile tale să asculte rugăciunile celor ce se închină tie în casa aceasta”. P. S. Sa revoacă amintirea vremilor lui Ștefan cel Mare, dragostea nemărginită a acestui mare voevod față de biserică, vitejia străbunilor cari și-au jertfit viața pentru biruința crucii lui Hristos, bravurile plăesilor lui Ștefan pe aceste plaiuri și legătura indisolubilă dintre biserică și popor. Această concepție a dat naștere și episcopiei dela Vad, care a adăpostit 13 vlădici, cunoscuți din documente. slujbași ai evangheliei și adeseori și ostasi, cari au luptat într'o mână cu crucea, în cealaltă cu arma pentru biruința crucii. Vremile vitrege au sugrumat episcopia, ale cărei urme le păstrează biserică cea veche, n'au putut însă sugruma sufletul și acest suflet renaște acum cu o putere și mai mare. Din dragostea aceasta pentru evanghelia lui Hristos a luat ființă și această biserică, chemată să învie vechea ctitorie a lui Ștefan Vodă și să înfiripe din nou cu mai multă siguranță și tărie, viața religioasă dela vatra vechii episcopii a Vadului. P. S. Sa ceteste apoi daniile frumoase făcute pe scama acestei biserici și aduce mulțumită lui Dumnezeu, care ne-a învrednicit să vedem această zi, precum și tuturor celor ce au contribuit pentru realizarea mărețului și nobilului scop. Indeamnă în sfârșit la dragoste frătească și curățirea simțirilor prin învățăturile Mântuitorului pentru ca să ne facem vrednici de darurile lui Dumnezeu.

Cuvântarea P. S. Sale a făcut impresie adâncă în sufletele ascultătorilor.

După săvârșirea ceremonialului P. S. Sa a fost condus tot în procesiune la locuința învățătorului Enghis. Publicul a vizitat apoi biserica veche, a lui Ștefan cel Mare, astăzi gr.catolică, în care se păstrează încă în toată splendoarea altarul complet, ușile artistice cioplite în peatră și unele decoruri frumoase din biserica originală ridicată de Ștefan.

Biserica cea nouă a fost închinată hramului Sf. Ștefan.

Oaspeții s'au întors apoi cu totii în comuna Cățeâu, unde s'a servit masa, la care au participat peste 100 persoane. Au rostit toaste frumoase: dl Ministru Al. Lapedatu pentru M. Sa Regele. Muzica militară intonează imnul regal ascultat în picioare de toată lumea. A vorbit apoi P. S. Sa pentru dl Ministru de culte, dl Teodor Mihali pentru P. S. Sa, protop. T. Herman pentru armată, generalul Anastasiu pentru biserică, prof. Dr. Ion Lupas pentru preoțime, directorul Nicolae Bogdan pentru administrație, prefectul județului Crișan pentru oaspeți, generalul Gorsky și primarul Dejului Cornel Pap.

O parte din oaspeți împreună cu P. S. Sa s'au întors după masă cu trenul și cu automobilele la Cluj și Dej.

Corul episcopiei sub conducerea prof. Sava Golumba a aranjat seara un concert în sala scolii din Cățeâu. S'au cântat compozițiile populare: Supărat, Bobocel și Inele, Cucule, Toarce lele, Dulce soare, Vraja și piesele artistice, Domnitorii români, corul bandiților din opera Ernani, Balada lui Iancu și Serenada. Corul episcopiei care și-a câștigat o reputație bine apreciată a debutat și de astădată în cel mai desăvârșit succes. După concert s'a deschis jocul până în zori de zi, la care a cântat muzica garnizoanei din Dej.

A fost o zi de praznic măreț și înălțător, care va rămânea nesters în amintirea tuturor celor ce au asistat la serbări.

Biserica lui Ștefan cel Mare în Vad

Inchizându-se cu anul 1628 porțile episcopiei Vadului pentru vreme îndelungată, biserica zidită de Ștefan-cel-Mare între anii 1475—1500 a rămas o simplă biserică parohială, utilizată câțva timp de călugării cari au mai stăruit pe la mănăstire, iar după ce și aceștia s'au pustii, rămânând în folosința preoților cari s'au pe-

rândat în satul Vadului. Rămasă fără sprijinul domnilor Moldovei sau a altor binefăcători cu-cernici mai de seamă, biserica a fost nevoită să înfrunte toată urgia celor 300 ani următori, în care timp a trebuit să sufere multe lovituri și stricăciuni, cari au despoiat-o de multe podoabe frumoase și prețioase.

Cu toate acestea biserica aceasta este una din cele mai frumoase monumente istorice ridicate de domnii români pe pământul Ardealului.

„Pe vârful unei culmi biserica lui Ștefan-cel-Mare înalță ziduri, de o putere neobișnuită într'un cimitir presărat de piatra înegrită a locuinții de episcop din vremea când era aici, spune o țărancă „loc de Scaun”. Copremântul e căzut, bolta deasupra naosului s'a prăbușit și oamenii au întins deasupra un cer de cărămidă și un acoperământ de sindilă. În locul turnului ei au făcut altul de lemn de-asupra unui pridvor grosolan în zidul cărui aflu și o piatră romană. Dar din biserica veche a rămas tot ce era de căpetenie.

O ușă mare, cu cadrul de arce sfărâmate, duce în tinda largă, în înălțimile căreia se mai văd capetele nervurilor sfărâmate. Un cadru pătrat cu linii împletite împodobeste poarta ce duce în naos. Aici absidele stranelor se rotundesc după datina răsăriteană, moldovenească. Iar altarul despărțit printr'o catapiteazmă de zid și clădit pentagonal, are și osatura lui gotică în bolta de sus. Tinda deschide numai la dreapta o fereastră gotică mare, frumos înflorită; la naos sunt două mai înguste, cu marginile pătrate, una deoparte, două de cealaltă. Iar în altar, pe lângă marea deschizătură cu ilori gotice din dreapta mai este un fund, ca la Feleac, și o ferestruică pe care o străbate o ramură scurtă de piatră săpată. De sigur un măret monument al puterii și culturii noastre pe acest pământ ardelenesc supus jumătate de veac, în vremurile noastre eroice, domnilor Moldovei (Iorga, *Neamul românesc din Ardeal și Țara unghurească*, II. București, 1906 pagina 490—492).

Biserica aceasta cu inovațiile rudimentare peste arhitectura delicată și artistică a bisericii originale este astăzi în stăpânirea gr.-catolicilor și funcționează ca biserică parohială a parohiei gr.-catolice din Vad.

Danii pentru biserica din Vad

Biserica zidită din material solid în centrul comunei a costat peste 300 mii lei. Pentru aco-

perirea cheltuielilor s'au făcut contribuții binevoitoare din partea fruntașilor bisericii noastre, a preoților și a credincioșilor. Consistorul a contribuit cu 80,000 lei, P. S. Sa episcopul Nicolae 10,000 lei, dl Dr. Ion Prodan fost prefect la Dej 10,000 lei, colecta dlui Dr. Ion Prodan 990 lei, „Doina” din Câmpeni 5000 lei, Fundația Candrea din Câmpeni 1000 lei, colecta din Lunca Bradului prin preotul Petru Cadar 3000 lei, ing. Gavril Lungu și-a cedat toate competențele pentru conducerea zidirii în suma de 17,490 lei, P. S. episcopul Nichita Duma dela Argeș 1000 lei, dl senator Const. Cociaș din București 2592 lei, Fondul cultural al eparhiei 9750 lei, colecta ieromonahului Ilarion Maris din Colibița 6239 lei, preoții Const. Flămând din Borgo-Rus, Ion Ursa din Metes, Simeon Ciuca din Mociu câte 1000 lei, protop. Aurel Muntean din Huedin 1500 lei, protop. Teodor Herman din Dej și preoții Vasile Stănescu din Grind Cristur, Iuliu Chița din Hida, Ion Laiga din Inuri, Mihail Brătean din Potoc câte 500 lei, preoții Iosif Stănescu din Oșorhei și Victor Cupșa din Măgoaja câte 200 lei, preoții Alexandru Sighirtău din Ciceu Poeni, Teodor Toader din Calata-marc, Vasile Andrei din Corueni, Ion Goron din Gălgău, Petru Checicheș din Apahida Aurel Boeriu din Ciora-de-sus, Ion Sălăgean din Idicel sat și protop. Vasile Gan din Baia-de-Arieș câte 100 lei. Din colecte preotul Gheorghe Truța din Gornesti 381 lei, Alecsandru Perhaița din Libotin 23 lei, Victor Cupșa din Măgoaja 142 lei, Nestor Manciu din Ocolis 135 lei, epitropia din Sânger și Peris 619 lei. Restul pentru acoperirea cheltuielilor s'a dat împrumut din fondurile Consistorului.

Poporenii din Vad au contribuit toți cu materiale și cărașitul celor necesare, cărămidă, nisip, piatră, var, ciment, țiglă etc. dela gara din Cățcău și cu manopera.

Pentru înzestrarea sfântului lăcaș au dăruit: Dl Ionel Comșa din Cluj cu doamna Silvia un clopot, Petru Cristea și soția al doilea clopot, Vasilică Todoran și soția un potir, Oltean Nicolae și soția din Bogata-de-jos mineie, Danciu Filip și Petru Baias Evanghelia și Apostolul, Baias Anisie și Baias Marie chivotul, Rus Anastasia o cădelniță, Mureșan Ion o icoană a Sf. Treimi, inv. Enghiș Vasile și soția o cruce în curtea bisericii, Anisie Călugăr și Baias Marie acoperitoarele prestolului și perdele la ușile altarului.

Iconostasul a fost dăruit de fruntașul nostru

Andrei Cadar și nepotul său preot P. Cadar din Răstolița, prestolul de Miron Petru din Valea Groșilor, iar odăjdiile de Bălan Vasile, Pop Ion, Boian Ion, Băias Petru și Bob Petru cu soțiile lor.

Tuturor donatorilor li-se exprimă pe această cale cea mai călduroasă mulțumită din partea consistorului nostru.

Pentru serbarea dela Vad

Anunțasem în numărul trecut că la sfințirea bisericii din Vad va participa și I. P. Sa Patriarhul Miron, care ținea cu tot dinadinsul să fie de față. În ultimul moment a fost însă reținut având să ia contact cu delegația dela Constantinopol care se întorcea din misiunea sa în Polonia. I. P. S. își exprimă profund regretul că n'a putut lua parte. Regretăm și noi că n'am avut fericirea să-l avem în mijlocul nostru la acest praznic mareț și înălțător.

P. S. Sa episcopul Roman dela Oradea-Mare, care încă intenționase să ne onoreze cu prezența sa la festivitatea dela Vad, ne trimite o scrisoare deosebit de frumoasă, pe care ținem să o dăm aci întreagă mulțumindu-i atât P. S. Sale, cât și altor oameni de seamă, cari s'au interesat de această festivitate, pentru dragostea ce o poartă față de interesele sfintei noastre biserici dreptcredincioase.

Prea Sfințite intru Hristos iubite frate!

Mare este bucuria mea, că din prisosința darului dumnezeesc te-ai învrednicit a ajunge ziua când pe lângă alte sporiri a lăcașurilor dumnezeesti poți sfinți și sfânta biserică din Vad, pe vatra Episcopiei întemeiată de Ștefan-cel-Mare, Domnul Moldovci, și la aceasta solemnitate mai cuprins și pe mine între împreună slujitorii frăției tale.

Dacă ar fi după dorința inimei mele plină de emoția marelui eveniment. fără zăbavă a-și grăbi să mă împărtășesc de vrednicia a slugi lui Dumnezeu pe vatra ortodoxiei așezată de Marele Domn Român, „atlet al Creștinătății”, unde să rencește Sionul românesc, dar împrejurrări neatârnatore de mine mă rețin dela aceasta fericire.

Când îți cer îngăduință pentru aceasta nepuțință a mea, implor bincucvântarea Domnului asupra lucrului mâinilor tale și ascultarea cerească a rugăciunilor tale la cari iau parte și

cu cu tot sufletul meu îndreptat către Dumnezeu.

Cu intru Hristos frățești îmbrățișeri,
Oradea-Mare, la 12 Sept. 1925.

Roman Ciorogariu, episcop.

ȘTIRI

MAIESTATEA SA REGELE sosește în zilele acestea la Gurghiu, unde va sta câteva zile în vilegiatură și la vânatoare.

* * *

Printul Carol în streinătate. Principele Carol face o călătorie în Italia. Drumul îl va face prin Cehoslovacia unde se va opri la Ezhord, Bratislava precum și la Topolcianki, spre a face o vizită președintelui Mazarik care se află acolo la reședința de vară a sa.

* * *

Sfințire de biserică. Duminică în 18 Oct. a. c. P. S. Sa episcopul nostru Nicolae va sfinți biserica nou zidită din Feiurd. Vor lua parte la acest act solemn membri consistorului împreună cu corul episcopiei și sperăm că și alți intelectuali și credincioși din Cluj și din satele vecine. Cine vrea să vadă ce poate face o mână de oameni tari în credință și lege, se pot convinge la Feiurd. Dela credincioșii noștri din această parohie să ia exemplul acele sate mai mari și mai puternice, ca număr și avere, cari lăncezesc în nelucrare și stau fără nici un semn de îndreptare în bisericuțele vechi lăsate de strămoși, acum mai mult ruine, în loc să caute înălțarea casei Domnului după cerințele zilelor de astăzi.

* * *

† *Patriarhul Fotie al Alecsandriei* a reposat subit în Zürich, în drum către casă, întorcându-se dela congresul din Stockholm. Om de o distincție personală deosebită a ținut cu tot prețul să asiste la marele congres, cu toate că medicul îi dăduse sfiatul să nu se expună acestui drum obositor, din cauza unui defect de inimă. A fost ales patriarh în 1897 la Ierusalim. Sultanul Abdul Hamid i-a fost însă dușman și l-a exilat. A fost ales apoi în 1900 patriarh al Alecsandriei. El moare în vârstă de 67 ani.

* * *

D-na Alexandrina Gr. Cantacuzino a fost aleasă în comitetul internațional al asistenței publice, care-și are sediul la Paris.

* * *

Primiri la teologie. În cursul prim al Academiei noastre teologice au fost primiți următorii studenți: Traian Nicoară din Calata-mare, Vasile Muresan din Ticud, Ion Veltan din Dicio-Sânmartin, Alecsandru Roman din Vima-mică, Liviu Mihali din Tinca, Gavril Petruț din Reghin, Iacob Bratu din Sânbenedic, Ion Ciuca din Curbles, Iuliu Răduleț din Uioara, Coriolan Palade din Câmpeni, Dionisie Gog din Olpret, Alecsandru Moldovan din Ibănești, Aurel Miclea din Surduc Copalnic, Nichita Avram din Cristiș, Ion Popa din Cristian, Gheorghe Silaghi din Idicel, Patriciu Tufescu din Bozna, Romul Ciocan din Săcădat, Valer Fodorean și Gheorghe Pleșa din Baia-de-Arieș, Vasile Pasca din Lunca, Gheorghe Giurgiu din Cer-tege, Iuliu Todea din Albac.

* * *

Solemnitatea din Polonia. În 17 Sept. s'a săvârșit ceremonia solemnă, la mitropolia din Varșovia pentru recunoașterea autocefalicii bisericeii ortodoxe polone.

Seriviciul divin a fost oficiat de mitropolitul Orientului, mitropolitul Nectarie al Cernăuților, arhiepiscopul Vilnei, episcopii Grodnei, Pinskului și Cremențului precum și de un mare număr de alți clerici.

Mitropolitul Calcedoniei a ținut un discurs încheind cu urări pentru noua mitropolie.

Mitropolitul Sardoniei a citit actul de recunoaștere.

Mitropolitul Nectarie a adus urările bisericeii române.

Consilierul consistorial Șandru a citit, în românește, actul de recunoaștere din partea patriarhiei și guvernului român.

A urmat o procesiune solemnă în prezența membrilor guvernului polon și armatei.

După solemnitate a fost un prânz la mitropolie, și un dîneu, oferit delegaților.

* * *

Caz de moarte. Maria D. Cunțan, văduva profesorului de cântări de pe vremuri, Dumitru Cunțan dela seminariul din Sibiu, a încetat din viață în etate de 81 ani, în orașul Tropau (Cehoslovacia). La sfârșitul vieții sale a aflat căldă ocrotirea în casa ginerului ei, a prof. E. Brabetz,

care însă cu 4 săptămâni înainte de ea, în viața ei a reposat, lăsând în adânc doliu o nemărginită soție și un copil minor. Odihnească în pace!

* * *

Konrad von Hötendorf fostul șef de stat major al armatei austro-ungare pe vremea războiului a murit în zilele trecute la Viena. Generalul Hindenburg a trimis o cunună pe mormântul lui, cu inscripția: Camaradului meu credincios.

* * *

Diplomat. Tinărul Traian Chibelcan, fiul preotului nostru din Berghia a obținut cu succes diploma de inginer la politehnica din Timișoara.

* * *

Noile bilete de bancă. În zilele acestea s'au pus în circulație noile bilete de 500 lei. Sunt de mărimea hârtiilor de 100 lei. Înlocuirea celor de până acum, se va face la 1 Ianuarie 1926.

* * *

A nins în munți. În ultimele zile, când ploaia fusese aproape generală, a nins pe întreg lanțul de munți al Carpaților.

În munții Ciucului și ai Dornei zăpada e de 20 cm. Pe unele locuri ninsoarea a ajuns până în regiunea dealurilor.

No. 343—1925.

3—3

CONCURS

Devenind vacant postul de paroh în parohia de cl. I. *Borgorus*, în protopopiatul Bistritei, pentru întregirea aceluia se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima apariție în „Renașterea”.

Beneficiile împreunate cu acest post sunt:

1. Întregirea salariului preotesc dela stat.
2. Sesiune parohială 20 jug. fânaț și 1 și jum. jug. arător.
3. Stolele obicinuite.
4. În lipsă de casă parohială, comuna se va îngriji de locuință corespunzătoare.

Reflecții la acest post își vor trimite cerețile regulamentar documentate la oficiul protopopesc ort. rom. în Bistrița și au voie a se prezenta în comună spre a face cunostință cu poporul.

Bistrița, 21 August 1925.

Oficiul protopresbiteral ort. rom. în conțelegere cu comitetul parohial.

Grigore Pletosu, protopop.